

OBOWIĄZKI ROLNIKA W ŚWIECIE USTAWY PRAWO WODNE

Ochrona wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych

Autor: lider konsorcjum Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie i Kujawsko-Pomorskiej Izby Rolniczej w Przysieku
termin realizacji: 2022-2024

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Materiał opracowany przez lidera konsorcjum Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie i Kujawsko-Pomorskiej Izby Rolniczej w Przysieku

Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach podziałania 1.1 „Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności” w ramach działania „Transfer wiedzy i działalność informacyjna” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

PROGRAM AZOTANOWY

Warunki przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowanie z odciekami

Płynne i stałe nawozy naturalne należy przechowywać i składować w bezpieczny dla środowiska sposób, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu.

Podmioty prowadzące produkcję rolną oraz podmioty prowadzące działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy – Prawo wodne zapewniają bezpieczne dla środowiska przechowywanie nawozów naturalnych (produkowanych w gospodarstwie lub przejętych od innego gospodarstwa) przez okres, gdy ich rolnicze wykorzystanie nie jest możliwe. Wymaga to zapewnienia odpowiedniej powierzchni nieprzepuszczalnych miejsc do przechowywania nawozów stałych oraz odpowiedniej pojemności przykrytych (np. osłoną elastyczną, osłoną pływającą, itp.) zbiorników na nawozy płynne, które posiadać powinny szczelne dno i ściany.

PROGRAM AZOTANOWY

Warunki przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowanie z odciekami

W przypadku utrzymywania zwierząt na głębokiej ściółce obornik może być przechowywany w budynku inwentarskim o nieprzepuszczalnym podłożu.

Podmioty prowadzące produkcję rolną oraz podmioty prowadzące działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy – Prawo wodne, na podstawie pisemnej umowy, mogą przekazać część lub całość wytwarzanych w gospodarstwie nawozów naturalnych innemu rolnikowi lub np. do biogazowni rolniczej. Przekazanie i przyjęcie nawozów naturalnych należy udokumentować na piśmie, poprzez wskazanie danych przekazującego i przyjmującego nawozy, rodzajów i ilości przekazywanych nawozów, terminu ich przekazania oraz celu ich wykorzystania (np. do nawożenia gruntów, do biogazowni, do produkcji podłoża dla pieczarek). Pisemne poświadczenie przekazania i przyjęcia nawozów naturalnych przekazujący i przyjmujący nawozy przechowują przez 3 lata od dnia jego sporządzenia.

Załącznik nr 4

Przykładowa umowa zbytu nawozów naturalnych

.....
(miejsowość, data)

Umowa zbytu

W dniu między zbywającym:
....., zamieszkałym
w
....., legitymującym się dowodem osobistym
a przyjmującym/nabywającym:
....., zamieszkałym
w
....., legitymującym się dowodem osobistym została zawarta następująca umowa;

- 1) Zbywający zobowiązuje się dostarczać nabywającemu:
w okresie od do
- nawóz naturalny:
- obornik w ilości t, o zawartości azotu kg N/t;
 - gnojówka w ilości m³, o zawartości azotu kg N/m³;
 - gnojowica w ilości m³ (t), o zawartości azotu kg N/m³ (kg N/t)
 - pomiot ptasi/odchody w ilości t (m³), o zawartości azotu kg N/t (kg N/m³)
- który zostanie wykorzystany w celu
(podać cel wykorzystania poszczególnych nawozów naturalnych).
- 2) Nabywający zobowiązuje się przyjmować nawóz naturalny po wcześniejszym ustaleniu ze zbywającym/sprzedającym terminu dostawy.
- 3) Umowę spisano w dwóch egzemplarzach po jednym dla każdej strony.

.....
Podpis przyjmującego nawóz naturalny

.....
Podpis zbywającego nawóz naturalny

PROGRAM AZOTANOWY

Pojemność zbiorników na płynne nawozy naturalne powinna umożliwiać ich przechowywanie przez okres 6 miesięcy.

Powierzchnia miejsc przechowywania stałych nawozów naturalnych, powinna umożliwiać ich przechowywanie przez okres 5 miesięcy.

Pojemności te i powierzchnie oblicza się na podstawie sporządzonego obrotu stada, wyliczenie przelotowości zwierząt w danej grupie technologicznej oraz stanów średniorocznych.

PROGRAM AZOTANOWY

Możliwe jest czasowe, jednak nie dłużej niż przez 6 miesięcy od dnia utworzenia każdej przyzmy, składowanie obornika bezpośrednio na gruntach rolnych:

- przyzmy lokalizuje się poza zagłębieniami terenu, na możliwie płaskim terenie, o dopuszczalnym spadku do 3% w miejscu niepiaszczystym i niepodmokłym, w odległości większej niż 25 m od linii brzegu wód powierzchniowych.
- lokalizację przyzmy oraz datę złożenia obornika w danym roku na danej działce zaznacza się na mapie lub szkicu działki, które przechowuje się przez 3 lata
- nie dopuszcza się ponownego złożenia obornika na przyzmy w tym samym miejscu przez okres 3 lat

Przez cały rok zabronione jest składowanie pomiotu ptasiego bezpośrednio na gruncie.

PROGRAM AZOTANOWY

Zabronione jest również składowanie i przechowywanie kiszzonek bezpośrednio na gruncie, ponieważ może powodować to przedostawanie się odcieków do gleby i wód. Kiszzonki należy przechowywać w szczególności w silosach, w rękawach foliowych, na płytach lub na podkładzie z foli, sieczki, somy lub innym materiale który pochłania odcieki, oraz pod przykryciem foliowym.

Zabronione jest składowanie i przechowywanie nawozów naturalnych oraz kiszzonek w odległości mniejszej niż 25 m od studni, od linii brzegu wód powierzchniowych oraz budynków mieszkalnych.

PROGRAM AZOTANOWY

Terminy dostosowania powierzchni i pojemności miejsc przechowywania nawozów

31.12.2021 r. – chów i hodowla zwierząt w liczbie równej lub większej 210 DJP, w tym chów i hodowla drobiu powyżej 40 000 stanowisk, chów i hodowla świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń pow. 30 kg lub 750 stanowisk dla macior

31.12.2024 r. – chów i hodowla zwierząt w liczbie równej lub mniejszej 210 DJP

Do tego czasu muszą posiadać szczelne zbiorniki do gromadzenia co najmniej 4-miesięcznej produkcji nawozów naturalnych płynnych.

Podmioty przyjmujące nawozy naturalne (odchody zwierzęce) na podstawie umowy, są zobowiązane do posiadania, w chwili przyjmowania nawozów naturalnych, odpowiednich urządzeń do ich przechowywania i składowania w bezpieczny dla środowiska sposób, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do wód i gruntu.

PROGRAM AZOTANOWY

Utrzymywanie zwierząt futerkowych w wyniesionych klatkach i bateriach klatek z ażurową podłogą pod osłoną otwartych, półotwartych budynków oraz budowli w tym wiat i szop, wymaga zabezpieczenia znajdującego się pod nim gruntu przez depozycją odchodów.

Zabezpieczenie to należy wykonać szczelną i litą, mechanicznie odporną na uszkodzenia powierzchnią (najlepiej betonową) o odpowiednim wyprofilowaniu zabezpieczającym przed przedostawaniem się odcieków do wód i gruntu.

Poza systemem pastwiskowym z regularną zmianą zadarnionych kwater, zabrania się umieszczania klatek dla zwierząt futerkowych z ażurową podłogą, bezpośrednio na gruncie.

Zabrania się mieszania i wspólnego przechowywania odchodów zwierząt futerkowych mięsożernych z **odpadami** pochodzącymi z przygotowania paszy dla tych zwierząt.

PROGRAM AZOTANOWY

Dawki i sposoby nawożenia azotem

Prowadzący produkcję rolną oraz działalność, a której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy – Prawo wodne, który prowadzi chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów i hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior zobowiązany jest do:

Posiadania planu nawożenia

Wykorzystania przynajmniej 70% gnojówki i gnojowicy do produkcji biogazu lub bezpośredniego zagospodarowania na użytkach rolnych, których jest posiadaczem, i na których prowadzi uprawę roślin.

Posiadania umowy zbytu (jeśli dotyczy) na maksymalnie 30% wyprodukowanej w gospodarstwie gnojówki i gnojowicy i przechowywania jej 3 lata od dnia wygaśnięcia.

PLAN PREZENTACJI:

Działania obowiązkowe - Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu, w tym:

- ✓ sposoby i warunki rolniczego wykorzystania nawozów azotowych,
- ✓ terminy, w których dozwolone jest rolnicze wykorzystanie nawozów,
- ✓ warunki przechowywania odchodów zwierzęcych, w tym powierzchnie i pojemności urządzeń do ich przechowywania,
 - ✓ zasady planowania prawidłowego nawożenia azotem,
 - ✓ dokumentowanie,
 - ✓ kontrola i opłaty,
- ✓ finansowanie przedsięwzięć mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

Działania dobrowolne – zbiór zasad dobrej praktyki rolniczej.

PROGRAM AZOTANOWY

Dawki i sposoby nawożenia azotem

Podmiot nabywający nawóz naturalny lub produkt biogazowy do bezpośredniego rolniczego wykorzystania w celu nawożenia lub poprawy właściwości gleby obowiązany jest do posiadania planu nawożenia.

ww podmiot:

- Opracowuje plan nawożenia zgodnie z zasadami dobrej praktyki rolniczej, na podstawie składu chemicznego nawozów oraz potrzeb pokarmowych roślin i zasobności gleby
- uzyskuje pozytywną opinię okręgowej stacji chemiczno-rolniczej o planie nawożenia nie później niż do dnia rozpoczęcia stosowania nawozu naturalnego lub produktu biogazowego

PROGRAM AZOTANOWY

Dawki i sposoby nawożenia azotem

Za wydanie opinii Stacja pobiera opłatę. Pobierane kwoty stanowią dochód budżetu państwa.

Podmiot obowiązany do posiadania planu nawożenia doręcza wójtowi, burmistrzowi itd. oraz wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska kopię planu z wystawioną pozytywną opinią nie później niż do dnia rozpoczęcia stosowania nawozu naturalnego lub produktu biogazowego.

PROGRAM AZOTANOWY

Dawki i sposoby nawożenia azotem

Prowadzący produkcję rolną oraz podmioty prowadzące działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy – Prawo wodne, posiadający gospodarstwo rolne o pow. powyżej 100 ha użytków rolnych, lub uprawiających uprawy intensywne na gruntach ornych na pow. powyżej 50 ha, lub utrzymują obsadę większą niż 60 DJP wg stanu średniorocznego opracowuje plan nawożenia azotem przy zastosowaniu uproszczonego bilansowania azotu.

Plan opracowywany jest corocznie, odrębnie dla każdego pola (roślinopola) i przechowuje się go przez 3 lata od dnia sporządzenia.

Lista upraw intensywnych w produkcji polowej:

Pszenice, powyżej 120 kg N/ha

Pszennyto, powyżej 100 kg N/ha

Żyto mieszańcowe, powyżej 100 kg N/ha

Kukurydza, powyżej 160 kg N/ha

Rzepak, powyżej 150 kg N/ha

Burak cukrowy, powyżej 150 kg N/ha

Burak pastewny, powyżej 150 kg N/ha

Ziemniak późny, powyżej 120 kg N/ha

PROGRAM AZOTANOWY

Dawki i sposoby nawożenia azotem

W gospodarstwach, które są zobowiązane do opracowania planu nawożenia lub planu nawożenia azotem nie można stosować wyższych dawek nawozów niż wynikające z planu nawożenia lub planu nawożenia azotem.

W gospodarstwach, których nie dotyczy obowiązek opracowania planu nawożenia lub planu nawożenia azotem, nawozy należy stosować w dawkach nie przekraczających maksymalnych dawek azotu działającego ze wszystkich źródeł dla upraw w plonie głównym, chyba że plan nawożenia lub plan nawożenia azotem zostanie opracowany dobrowolnie, wtedy dawki obowiązujące będą z planów.

PROGRAM AZOTANOWY (fragment tabeli z załącznika)

rodzaj uprawy	maksymalne dawki azotu ze wszystkich źródeł (N kg/ha)
zboża	
pszenica ozima	200
kukurydza na ziarno	240
okopowe	
ziemniaki późne	180
burski cukrowe	180
oleiste	
rzepak	240
gorczyca	120
bobowate	
groch	30
łubin	0
pastewne na zielonkę	
kukurydza na zielonkę	240
łąka (pokos I, II i III)	60, 120, 160

Dawki i sposoby nawożenia azotem

Wielkość rocznej dawki nawozów naturalnych wykorzystywana rolniczo zawierającej nie więcej niż 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych wylicza się następująco.

Ilość nawozów naturalnych wytwarzanych w gospodarstwie i ilość azotu w tych nawozach należy obliczyć na podstawie stanów średniorocznych zwierząt, średniej produkcji nawozów oraz koncentracji azotu w tych nawozach.

Następnie należy zaplanować sposób dystrybucji nawozów naturalnych na poszczególne pola w taki sposób, aby w ciągu roku nie przekroczyć dopuszczalnej dawki azotu z nawozów naturalnych w czystym składniku, tj. 170 kg N/ha UR.

Dopuszczalna dawka nawozu naturalnego = 170 kg N/ha : zawartość N kg/t lub kg/m³

**DAWKĘ 170 KG N/HA
WYLICZA SIĘ Z OGÓLNEJ ZAWARTOŚCI TEGO SKŁADNIKA W NAWOZIE!!!**

PROGRAM AZOTANOWY

Dawki i sposoby nawożenia azotem

W przypadku utrzymywania zwierząt w systemie otwartym lub na pastwisku, łączne obciążenie powierzchni nawozami naturalnymi nie może przekraczać 170 kg N/ha/rok.

Powyższych zasad dotyczących dawek i sposobów nawożenia azotem nie stosuje się w nawożeniu upraw pod osłonami.

PROGRAM AZOTANOWY

Sposoby dokumentowania realizacji Programu działań

Podmioty prowadzące produkcje rolną oraz działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 ustawy – Prawo wodne, spełniające co najmniej jeden z warunków:

- gospodarujące na powierzchni większej lub równej 10 ha użytków rolnych,
- utrzymujące zwierzęta gospodarskie w liczbie większej lub równej 10 DJP wg stanu średniorocznego

- Zobowiązane są do prowadzenia dokumentacji nawożenia azotem (tj. daty zastosowania nawozu, rodzaju uprawy i jej powierzchni, na której zastosowano nawóz, rodzaju nawozu, zastosowanej dawki, terminu przyorania nawozu naturalnego w przypadku jego stosowania na terenie o dużym nachyleniu).

Sposoby dokumentowania realizacji Programu działań

Dokumentację można prowadzić w formie zapisów własnych, arkuszy lub dzienników, książki nawozowej. Można również prowadzić dokumentację w postaci elektronicznej.

Dokumentację należy przechowywać przez 3 lata od dnia jej sporządzenia.

PROGRAM AZOTANOWY

Rolnicze wykorzystanie nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub pokrytych śniegiem

Zabrania się stosowania nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą, przykrytych śniegiem.

Za glebę zamrzniętą nie uznaje się gleby, która rozmarza co najmniej powierzchniowo w ciągu dnia.

Dopuszcza się nawożenie nawozami naturalnymi stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb.

PROGRAM AZOTANOWY – kontrola i opłaty

Zgodnie z ustawą Prawo wodne kontrola stosowania Programu azotanowego przez podmioty prowadzące produkcję rolną jest wykonywana przez właściwe organy Inspekcji Ochrony Środowiska, czyli wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska.

PROGRAM AZOTANOWY – kontrola i opłaty

Dodatkowo wymagania Programu azotanowego wchodzą w zakres zasady wzajemnej zgodności (cross-compliance), dlatego wszyscy rolnicy korzystający z płatności bezpośrednich, a także płatności obszarowych otrzymywanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz 2014-2020 (PROW) mogą być w tym zakresie kontrolowani przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Corocznie kontroli pod względem spełniania wymogów wzajemnej zgodności podlega 1% beneficjentów ubiegających się o płatności (z pominięciem rolników uczestniczących w systemie dla małych gospodarstw, którzy od 2015 roku nie podlegają kontroli wzajemnej zgodności).

PROGRAM AZOTANOWY – kontrola i opłaty

Ustawa Prawo wodne ustanowiła system kar uzależniony od zakresu i stopnia naruszenia Programu azotanowego i daje możliwość organom Inspekcji Ochrony Środowiska wydawania decyzji nakazujących usunięcie w określonym terminie stwierdzonych nieprawidłowości lub ustalania obowiązku uiszczenia opłaty za naruszenie zapisów Programu azotanowego.

Maksymalne stawki opłat za naruszenie Programu azotanowego aktualizowane są co rok i ogłaszane w Monitorze Polskim (**M.P. 2021 poz. 937**). Stawki obowiązujące w 2022 r. wynoszą:

- 2192,40 zł** – za stosowanie nawozów niezgodnie z przepisami wydanymi na podstawie Ustawy prawo wodne, lub z planem nawożenia azotem,
- 3288,61 zł** – za przechowywanie nawozów naturalnych niezgodnie z przepisami Prawa wodnego,
- 548,10 zł** – w przypadku prowadzenia dokumentacji realizacji „Programu azotanowego” niezgodnie z przepisami, jak również w przypadku jej braku,
- 548,10 zł** – jeżeli rolnik nie posiada planu nawożenia azotem.

PROGRAM AZOTANOWY – kontrola i opłaty

Natomiast w przypadku kontroli przeprowadzanych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach zasady wzajemnej zgodności (cross-compliance), wysokość sankcji czyli % obniżenia płatności otrzymywanych przez rolnika w ramach płatności bezpośrednich lub płatności obszarowych, zależy od rodzaju i skali naruszenia wymogów wzajemnej zgodności.

W przypadku, gdy stwierdzona niezgodność wynika z zaniedbania ze strony rolnika, zmniejszenie płatności z zasady wynosi 3% całkowitej kwoty płatności, a w przypadku poważniejszych naruszeń 5%. Natomiast w sytuacji, gdy rolnik celowo dopuści się stwierdzonej niezgodności, zmniejszenie to z zasady wynosi 20% całkowitej kwoty lub w przypadkach rażących naruszeń może nawet zostać zwiększone do 100% całkowitej kwoty.

Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (d. Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN)

Wsparcie inwestycji w gospodarstwach rolnych

Pomoc mogą uzyskać rolnicy, prowadzący działalność rolniczą w zakresie produkcji zwierzęcej. Zasięg wdrażania tego instrumentu wsparcia obejmuje obszar całego kraju.

Pomoc może być przyznana na inwestycje, które zapewnią:

- dostosowanie gospodarstwa do wymagań dotyczących warunków przechowywania nawozów naturalnych (oraz kiszzonek – w przypadku młodych rolników), określonych w *Programie działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu* lub
- doposażenie gospodarstwa w urządzenia do aplikowania nawozów naturalnych.

Źródło: www.bezpluga.pl

Źródło: www.farmer.pl

Źródło: www.best-agri.com

Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (d. Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN)

Beneficjent

Rolnik.

Forma wsparcia

Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych operacji.

- 60% kosztów kwalifikowanych w przypadku operacji realizowanej przez młodego rolnika,
- 50% kosztów w przypadku pozostałych beneficjentów.

Maksymalna wysokość pomocy udzielonej jednemu beneficjentowi i na jedno gospodarstwo rolne nie może przekroczyć 100 tys. zł.

PROGRAM AZOTANOWY

Warunki rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych.

na gruntach rolnych od brzegu:				
Rodzaj nawozów	jezior i zbiorników wodnych o powierzchni do 50 HA	cieków naturalnych	rowów z wtłoczeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	kanałów
Nawozy z wyłączeniem gnojowicy	5 m	5 m	5 m	5 m
gnojowica	10 m	10 m	10 m	10 m

Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (d. Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN)

Dodatkowe informacje dla beneficjenta

Koszty kwalifikowalne obejmują m.in.:

- koszty budowy, przebudowy lub zakupu:
 - zbiorników do przechowywania nawozów naturalnych płynnych,
 - płyt do gromadzenia nawozów naturalnych stałych,
 - zbiorników lub płyt do przechowywania kiszzonek,
- koszty zakupu nowych maszyn i urządzeń do aplikacji nawozów naturalnych płynnych,
- koszty ogólne.

Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (d. Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN)

Wykluczone ze wsparcia są gospodarstwa, dla których wymagane są pozwolenia zintegrowane tj. gospodarstwa prowadzące chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla świń powyżej 30 kg lub 750 stanowisk dla macior.

Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (d. Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN)

Nabór wniosków

Terminy naborów wniosków są ogłaszane przez Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w co najmniej w jednym dzienniku o zasięgu krajowym, na stronie internetowej ARiMR oraz w siedzibie oddziałów regionalnych i biur powiatowych ARiMR.

Wnioski o przyznanie pomocy składa się w oddziale regionalnym Agencji. Wniosek może być złożony również za pośrednictwem biura powiatowego Agencji (wniosek zostanie niezwłocznie przekazany do oddziału regionalnego Agencji) albo można przesłać przesyłką rejestrowaną nadaną w placówce pocztowej.

Ponadto, wnioski o przyznanie pomocy można składać w formie dokumentu elektronicznego na elektroniczną skrzynkę podawczą, jeżeli w ogłoszeniu o naborze wniosków o przyznanie pomocy albo w komunikacie zamieszczonym na stronie internetowej Agencji została przewidziana możliwość składania dokumentów w formie dokumentu elektronicznego.

DZIAŁANIA DOBROWOLNE – ZBIÓR ZASAD DOBREJ PRAKTYKI ROLNICZEJ

Zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej (ZZDPR) Do dobrowolnego stosowania

Obecne podstawy prawne do opracowania ZZDPR

- Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (tzw. *dyrektywa azotanowa*)
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne

Zakres zbioru zaleceń dobrych praktyk rolniczych

art. 103 ust 2. ustawy – Prawo wodne

ZZDPR określa zalecenia w zakresie **dobrych praktyk rolniczych**, których stosowanie przyczyniać się będzie do **zapobiegania zanieczyszczeniu wód azotanami pochodzenia rolniczego** oraz ochrony środowiska, jako całości, na obszarach wiejskich.

Wybór działań powinien zależeć od **warunków środowiskowo-ekonomicznych** danego gospodarstwa.

ZZDPR zastępuje:

- Część H (Skrócony zbiór zasad dobrej praktyki rolniczej dla potrzeb wdrażania *dyrektywy azotanowej*) **Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej z 2004 r.**
oraz
- inne wymagania ww. *Kodeksu*, a odnoszące się do:
 - zasad stosowania nawozów zawierających w swoim składzie azot,
 - wapnowania gleb
 - przechowywania nawozów naturalnych.

ZZDPR opracowany został pod redakcją IUNG-PIB przy udziale: ITP, IOgr., IZ-PIB, INS, KSCh-R, CDR, MRiRW DHOR.

Zakres zbioru zaleceń dobrych praktyk rolniczych art. 103 ust 2. ustawy – Prawo wodne

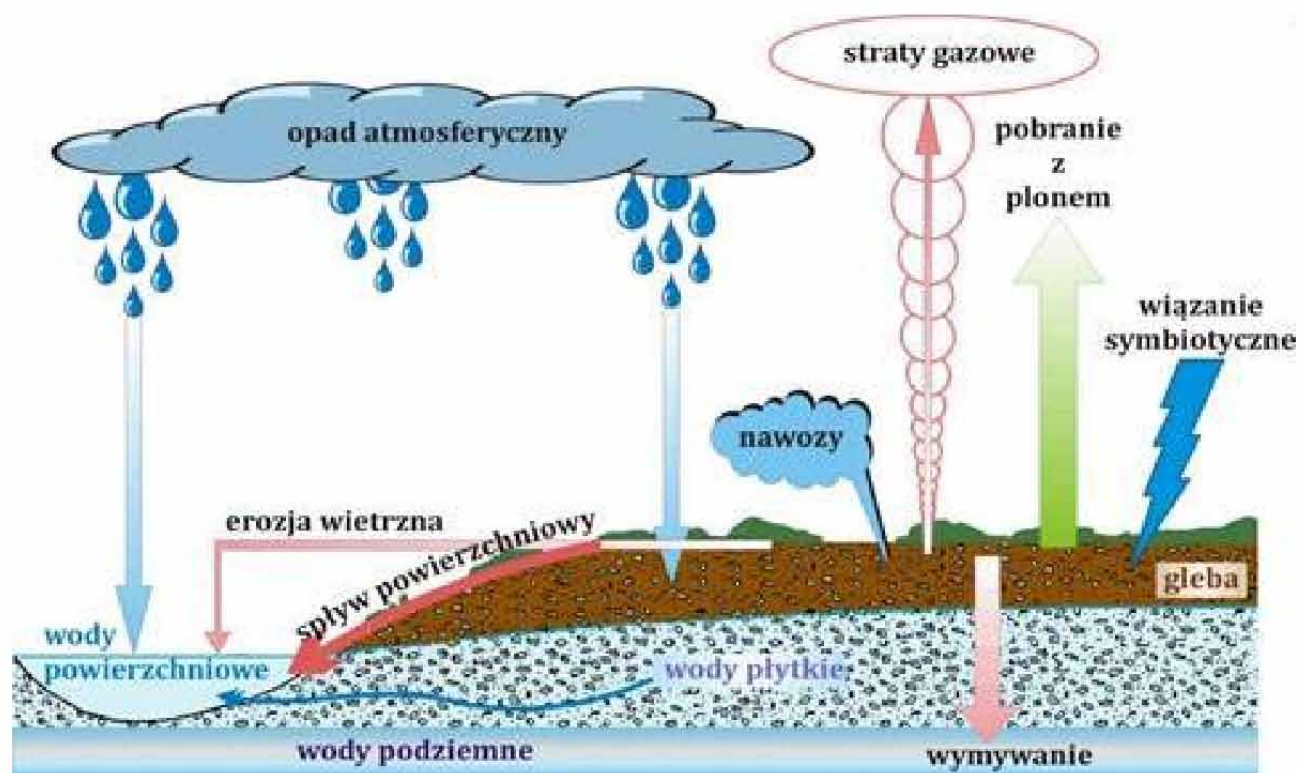

ZZDPR obejmuje między innymi wskazówki dotyczące:

- 1) okresów, kiedy rolnicze wykorzystanie nawozu jest niewłaściwe;
- 2) rolniczego wykorzystania nawozów w terenie o dużym nachyleniu;
- 3) rolniczego wykorzystania nawozów na gruntach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem;
- 4) warunków rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu cieków naturalnych, zbiorników wodnych, kanałów i rowów;
- 5) pojemności i konstrukcji miejsc do przechowywania odchodów zwierzęcych oraz odcieków z przechowywanych materiałów roślinnych, takich jak kiszonka;
- 6) procedur rolniczego wykorzystania, w tym dawek i równomierności rozprowadzania nawozów, które zapewniają utrzymanie strat substancji odżywczych do wody na dopuszczalnym poziomie.

Źródła i straty azotu

Źródło: ZZDPR, 2019

1) Okresy, kiedy rolnicze wykorzystanie nawozów jest niewłaściwe

- Zaleca się unikać stosowania nawozów zawierających azot w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin, kiedy pobieranie składników pokarmowych jest niewielkie. Niewykorzystany przez rośliny azot pozostający w glebie jest może zostać wymyty do wód (dotyczy to przede wszystkim okresu zimowego) . Straty składników mogą występować również zależnie od rodzaju gleby, natężenia opadów, czy też okrywy glebowej, w innych okresach roku.
- Stosowanie nawozów zawierających azot powinno być dostosowane do możliwości pobrania związków azotu przez rośliny, z uwzględnieniem warunków i terminów, w których ryzyko wymycia azotanów jest najmniejsze, tj. od początku sezonu wegetacyjnego do jego zakończenia.
- Należy pamiętać, iż brak okrywy roślinnej i ustanie wegetacji powoduje, że nawozy mogą być wymywane do wód.

*Program azotanowy określa
Terminy stosowania nawozów*

PROGRAM AZOTANOWY

Warunki rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych.

na gruntach rolnych od:			
Rodzaj nawozów	brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50 ha	ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy - Prawo wodne	obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego
wszystkie rodzaje nawozów	20 m	20 m	20 m

2) Rolnicze wykorzystanie nawozów na terenach nachylonych

- Działaniem ograniczającym straty azotu na terenach urzeźbionych jest ochrona powierzchni ziemi przed stratami erozyjnymi oraz właściwe stosowanie nawozów.
- Nasileniu erozji wiosną sprzyja stosowanie w płodozmianie roślin wymagających szerokiej rozstawy rzędów, takich jak kukurydza, burak czy ziemniak.
- Zaleca się, aby grunty na stokach o nachyleniu powyżej 20% były trwale zadarnione lub zalesione.

3) Zakazane jest stosowanie nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem (zakaz ten nie dotyczy nawożenia stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb).

Gleby:

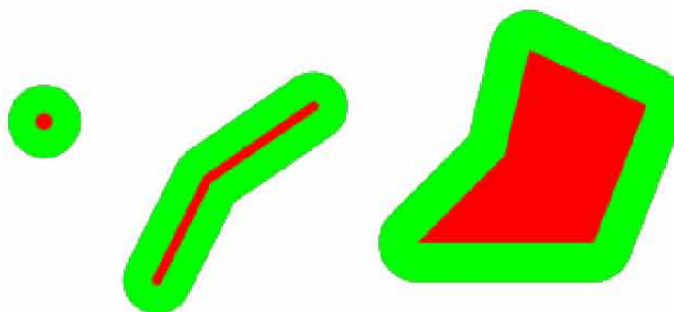
- **zalane wodą** – gleby, na których widoczne są zastoiska wody
- **nasycone wodą** – gleby, które pomimo braku zastoisk nie wchłaniają wody, są maziste i plastyczne
- **zamrznięte** – gleby, które są stwardniałe, stawiają opór naciskowi i nie wchłaniają wody z powodu zablokowania porów przez lód
- **pokryte śniegiem** – pola, których co najmniej 50% powierzchni pokrywa warstwa śniegu, spod której nie jest widoczna gleba.

4) Warunki rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu cieków naturalnych, zbiorników wodnych, kanałów i rowów

- Wykorzystując nawozy, zaleca się zachowywanie bezpiecznej odległości od zbiorników wodnych, naturalnych cieków oraz rowów i kanałów wodnych.
- Zaleca się, aby na pastwiskach znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie była zbyt duża obsada zwierząt.
- Zaleca się, aby wodopoje nie były lokalizowane bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.

5) Przechowywanie odchodów zwierzęcych oraz odcieków z materiałów roślinnych

ZZDPR zawiera przykładowe sposoby albo konstrukcje miejsc do:

- Przechowywania nawozów naturalnych stałych.
- Przechowywania nawozów naturalnych płynnych.
- Czasowego przechowywania obornika bezpośrednio na gruntach rolnych.
- Przechowywania kiszzonek

5) Przechowywanie odchodów zwierzęcych oraz odcieków z materiałów roślinnych

ZZDPR zawiera przykładowe sposoby albo konstrukcje miejsc do:

- Przechowywania nawozów naturalnych stałych.
- Przechowywania nawozów naturalnych płynnych.
- Czasowego przechowywania obornika bezpośrednio na gruntach rolnych.
- Przechowywania kiszzonek

Fotografia. Zbiornik workowy
(źródło: <https://www.host.nl/pl/case/langeveen-holandia/>)

Fotografia. Składowanie bel sianokiszzonki (fot. W. Wardal)
(źródło: ZZDPR)

6) Procedury rolniczego wykorzystania nawozów (cd.) – regulowanie odczynu gleby

- Racjonalne zarządzanie składnikami pokarmowymi wymaga regularnego (raz na 4–5 lat) badania odczynu i oceny potrzeb wapnowania gleb.
- Na glebach o nieuregulowanym odczynie rośliny nie wykorzystują efektywnie składników pokarmowych z nawozów, a intensyfikacja nawożenia nie spowoduje wzrostu plonów.
- Zaleca się zatem wapnowanie gleb, które jest istotnym elementem zwiększenia efektywności wykorzystania azotu i ograniczenia strat składników pokarmowych.
- Wapnowanie przeprowadza się również w celu odkażania stawów (np. po inwazji drobnoustrojów chorobotwórczych).

[To zdjęcie](#), autor: Nieznany autor, licencja: [CC BY-SA](#)

7) Inne przykładowe działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami

➤ Nawożenie precyzyjne:

- Dostosowanie dawek nawozów do konkretnych potrzeb występujących w danym miejscu pola/uprawy.
- Wykorzystuje się specjalne urządzenia, które na bieżąco analizują stan odżywienia roślin i pozwalają dostosować dawkę nawozu do zapotrzebowania na azot.
- Zapewnia lepsze wyrównanie łanu i sprzyja uzyskiwaniu wyższych plonów roślin uprawnych.

➤ Kompostowanie obornika:

- Proces tlenowy prowadzący do zmniejszenia strat azotu i ograniczenia objętości przechowywanego obornika na gruntach rolnych.
- Neutralizacja szkodliwych mikroorganizmów oraz zmniejszenie siły kiełkowania nasion chwastów.
- Stosowanie kompostu poprawia strukturę gleby oraz jej właściwości sorpcyjne.
- Wartość nawozowa przekompostowanego obornika jest większa niż wartość obornika nieprzetworzonego.

[To zdjęcie](#), autor: Nieznany autor, licencja: [CC BY-SA-NC](#)

7) Inne przykładowe działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami - cd

➤ Przekazywanie nadwyżki nawozów naturalnych:

- Przekazywanie nadwyżki nawozów naturalnych gospodarstwom nastawionym na produkcję roślinną zmniejsza ryzyko emisji azotu do wód.
- Nawozy naturalne mogą być zbywane do bezpośredniego rolniczego wykorzystania wyłącznie na podstawie umowy zawartej w formie pisemnej.

➤ Stosowanie nawozów azotowych mineralnych otoczkowanych oraz z inhibitorami:

- Nawozy o spowolnionym uwalnianiu poprawiają fizyczne, chemiczne i biologiczne właściwości gleby. Dzięki dużej zawartości materii organicznej w tych nawozach ich stosowanie istotnie zwiększa w glebie dostępność dla roślin wody i składników mineralnych.
- Wskazane są przede wszystkim do stosowania na gleby ubogie w materię organiczną.
- Zastosowanie nawozów azotowych o spowolnionym działaniu przeciwdziała nadmiernej kumulacji azotanów w plonie, a jednocześnie zapewnia właściwy wzrost roślin.

7) Inne przykładowe działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami - cd

➤ Śródpolne oczka wodne

- Zbiorniki wodne o powierzchni do 1 ha oraz obszary wodno-błotne wychwytyją biogenów niesionych przez wody spływające z pól uprawnych.
- W akwenach tych składniki nawozowe, np. azot i fosfor, i inne zanieczyszczenia zawarte w spływie powierzchniowym, są usuwane z wody w wyniku procesów sedymentacji, przemian biologicznych i chemicznych, degradacji oraz pobrania przez rośliny.
- Pełnią one ważną rolę w retencjonowaniu wody w rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Woda w nich zgromadzona może być wykorzystywana do nawadniania pól uprawnych w okresach suszy, dzięki czemu składniki mineralne są zwracane do produkcji rolniczej.

PROGRAM AZOTANOWY

Warunki rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych.

Zabrania się stosowania nawozów na gruntach rolnych w pobliżu wód powierzchniowych.

Odległości wskazane w tabelach mogą zostać zmniejszone o połowę w przypadku stosowania nawozów przy pomocy urządzeń aplikujących je bezpośrednio do gleby.

Odległości wskazane w tabelach mogą zostać zmniejszone o połowę w przypadku podzielenia pełnej dawki nawozów na co najmniej trzy równe dawki stosowane co dwa tygodnie.

Zabrania się mycia rozsiewaczy nawozów i sprzętu do aplikacji nawozów oraz rozlewania wody z ich mycia w odległości mniejszej niż **25** m od brzegu zbiorników wodnych, jezior, cieków naturalnych, rowów.

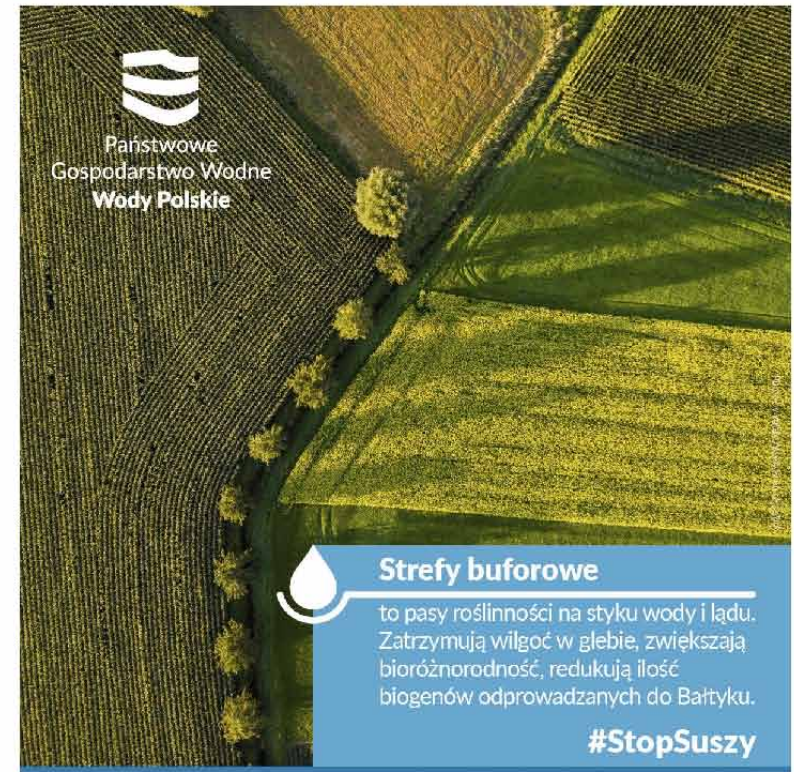

7) Inne przykładowe działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami - cd

➤ Strefy buforowe:

- Wszystkie trwałe środowiska chroniące przyległe do nich ekosystemy, które mogą być ukształtowane naturalnie lub powstać w wyniku celowej działalności człowieka. Wyróżnia się następujące ich rodzaje: zadrzewienia, zakrzewienia, remizy, środowiska trawiaste (miedze, murawy, przydroża), żywopłoty.
- Ograniczają migrację gleby i składników nawozowych, spowodowaną spływem powierzchniowym i podpowierzchniowym z terenów wyżej położonych. Roślinność strefy buforowej w sposób mechaniczny zatrzymuje spływającą wodę i cząsteczki gleby, a korzenie roślin porastających strefę buforową wychwytyją nadmiar biogenów, przez co zmniejszają ich odpływ do wód powierzchniowych.
- Rola stref buforowych jest tym bardziej znacząca, im większe jest nachylenie otaczającego terenu i zagrożenie przemieszczania się biogenów do wód. Na terenach o większym ryzyku zanieczyszczenia wód azotanami zaleca się tworzenie szerszych stref buforowych, o większej łącznej długości i powierzchni.

7) Inne przykładowe działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami - cd

➤ Zapobieganie przedostawaniu się odcieków z podwórzy do wód:

- Ocieki po myciu maszyn rolniczych, po myciu stanowisk zwierząt oraz urządzeń mleczarskich powinny być odprowadzone do kanalizacji
- W celu zapobiegania przedostawaniu się zanieczyszczeń z podwórzy gospodarskich i w przypadku utrzymywania zwierząt gospodarskich pod wiatą wolnostojącą do wód powierzchniowych zaleca się utworzenie odpowiedniego obwałowania (np. małe wały ziemne), kierującego je na powierzchnie zadarnione znajdujące się w pobliżu zagrody (roślinność trawiasta stanowi naturalny filtr biologiczny).

7) Inne przykładowe działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami - cd

➤ **Przyorywanie słomy:**

- Słoma ze względu na swój stosunek węgla do azotu (C:N), wynoszący 60–100:1 stymuluje rozwój mikroorganizmów glebowych, które zużywają nie tylko azot z rozkładającej się słomy, ale także z zasobów glebowych, co powoduje unieruchomienie (związanie) azotu w glebie i ograniczenie jego strat.

Jednocześnie przyorywanie słomy przyczynia się do:

- wzbogacania gleby w substancję organiczną
- (odnawianie zapasów próchnicy),
- zwiększania zawartości składników pokarmowych w glebie,
- ograniczania wymywania azotu z warstwy ornej gleby,
- poprawy pojemności sorpcyjnej gleby,
- wzrostu aktywności mikroorganizmów glebowych,
- poprawy struktury i gospodarki wodną gleby,
- zmniejszenia zagrożenia erozją wodną i wietrzną.

7) Inne przykładowe działania ograniczające zanieczyszczenie wód azotanami - cd

➤ Zabiegi przeciwoerozyjne:

- Utrzymywanie i/lub odtwarzanie zadarnionych skarp oraz pasów ochronnych o charakterze zakrzaczeń lub zadrzewień śródpolnych, które przechwytyują i akumulują składniki mineralne zmywane z erodowanych zboczy.
- Stosowanie płodozmianów przeciwoerozyjnych, w skład których powinny wchodzić rośliny bobowate i ich mieszanki z trawami.
- Zakładanie „zielonych pól”, tj. rośliny ozime uprawiane w plonie głównym, międzyplony ozime i ścierniskowe, pozostające na powierzchni pola w okresie jesieni i zimy.
- Zastąpienie uprawy płużnej przez uprawę bezorkową, prowadzenie wszystkich zabiegów uprawowych w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku, zadarnienie drogi spływu wód opadowych, a w przypadku trwałych użytków zielonych – koszenie runi trawiastej przynajmniej jeden raz w okresie wegetacji.
- Ściółkowanie nieobsianych powierzchni gruntu.

Kolejne lata uprawy (rotacji)	Pola płodozmienne			
	A	B	C	D
Pierwszy rok	Ziemniaki++	Pszenica ozima	Rzepak ozimy	Jęczmień jary
Drugi rok	Jęczmień jary	Ziemniaki++	Pszenica ozima	Rzepak ozimy
Trzeci rok	Rzepak ozimy	Jęczmień jary	Ziemniaki++	Pszenica ozima
Czwarty rok	Pszenica ozima	Rzepak ozimy	Jęczmień jary	Ziemniaki++

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Materiał opracowany przez lidera konsorcjum Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Minikowie i Kujawsko-Pomorskiej Izby Rolniczej w Przysieku

Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach podziałania 1.1 „Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności” w ramach działania „Transfer wiedzy i działalność informacyjna” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Zasady rolniczego wykorzystania nawozów na terenach o dużym nachyleniu.

Zabrania się stosowania nawozów na terenach o dużym nachyleniu w kierunku wód powierzchniowych w odległościach podanych w tabelach dot. odległości + 5 m.

W pozostałej części terenu o dużym nachyleniu należy:

- rozdzielić dawki nawozów azotowych mineralnych, tak aby poszczególne dawki nie przekraczały 100 kg N/ha
- stosując nawozy na gruntach ornych dokonać ich bezpośredniej aplikacji do gleby lub przyorywać lub wymieszać z glebą, a w okresie wegetacyjnym roślin uprawnych stosować je przy największym zapotrzebowaniu roślin na azot. Przyoranie lub wymieszanie z glebą powinno nastąpić w ciągu 4 godzin od zastosowania nawozu naturalnego, jednak nie później niż następnego dnia po jego zastosowaniu
- uprawiać pole w kierunku poprzecznych do nachylenia stoku stosując odkładanie skiby w górę stoku, o ile pozwala na to wielkość i usytuowanie pola lub przy konserwujących systemów uprawy zapobiegających wymywaniu (powyżej 1 ha)

PROGRAM AZOTANOWY

Zasady rolniczego wykorzystania nawozów na terenach o dużym nachyleniu.

ZAKAZUJE SIĘ PRZECHOWYWANIA NAWOZÓW W TERENIE O DUŻYM NACHYLENIU W ODLEGŁOŚCI 25 M OD LINII BRZEGU WÓD POWIERZCHNIOWYCH

Tabela 2. Terminy stosowania nawozów

Rodzaj nawozu Rodzaj gruntów	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
Grunty orne	1 marca – 20 października ^{1), 2)}	1 marca – 31 października ^{1), 2)}
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do Programu	1 marca – 15 października ^{1), 2)}	
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do Programu	1 marca – 25 października ^{1), 2)}	
Uprawy trwałe	1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Uprawy wieloletnie		
Trwałe użytki zielone		

Ale jednocześnie rząd zastrzega, że wcześniejsze stosowanie nawozów, przed terminami, o których mowa w tabeli 2, możliwe jest w okresie od 1 lutego do 28 lub 29 lutego, **jeżeli dla roślin ozimych, upraw trwałych, upraw wieloletnich i trwałych użytków zielonych data przejścia średniej dobowej temperatury powietrza przez próg wynosi 3 °C, a dla pozostałych upraw data przejścia średniej dobowej temperatury powietrza przez próg wynosi 5 °C.**